

УДК 371.134:74

О. М. Піддубна,

кандидат педагогічних наук, доцент

(Житомирський державний університет імені Івана Франка)

РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ПРЕДМЕТІВ "МАЛЮНОК" І "ЖИВОПИС" ПРИ ВИКОНАННІ НАЧЕРКІВ

У статті розглянуто проблему розвитку творчих здібностей студентів у процесі вивчення предметів "Малюнок" і "Живопис" при виконанні начерків.

Розкрито специфіку процесу роботи над начерком, етапи виконання, принципи побудови. Встановлено, що виконання начерків допомагає швидкому оволодінню образотворчими засобами, озброює практичними вміннями, сприяє формуванню і розвитку навичок цілісного бачення натури й зображення.

Постановка проблеми. Розвиток творчих здібностей у вчителів образотворчого мистецтва при виконанні начерків є необхідною умовою для підвищення рівня їхньої професійної майстерності. У сучасних умовах розвитку суспільства перед вищою школою постає завдання підготовки такого спеціаліста, який повинен не тільки володіти вміннями й навичками реалістичного зображення дійсності, але й глибоко розуміти, відчувати сутність мистецтва, а головне — бути творчо-активним у всіх життєвих ситуаціях. Професійні вміння з малюнка й живопису не лише визначають якість підготовки майбутніх вчителів, але й сприяють прояву їхніх творчих здібностей. Майбутній учитель образотворчого мистецтва, який добре володіє образотворчою майстерністю, вільно володіє матеріалом, добре знає його природу, його якості, демонструє свої творчі здібності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблеми професійної підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва завжди приділялась належна увага. Формуванню базових знань та вмінь із

образотворчого мистецтва майбутніх учителів присвячено праці І. Мужикової, О. Каленюк. Шляхи та засоби розвитку творчого потенціалу студентів у процесі вивчення художніх дисциплін досліджували В. Зінченко, О. Ткачук, Є. Шорохов. Значення декоративного мистецтва у процесі виховання творчої особистості студентів художньої спеціальності аналізується в працях З. Гуріч. Розвиток творчих здібностей майбутніх учителів образотворчого мистецтва в умовах застосування комп'ютерних технологій обґрунтовано Л. Покровщук. Формування творчого мислення майбутніх учителів образотворчого мистецтва в процесі художньо-творчої діяльності висвітлюється О. Кайдановською. Методика формування творчих здібностей майбутніх учителів образотворчого мистецтва розглядається в роботах М. Стась.

Незважаючи на значну кількість досліджень, психолого-педагогічні аспекти розвитку творчих здібностей майбутніх учителів образотворчого мистецтва з малюнка й живопису при виконанні начерків визначені недостатньо, зазначена проблема не отримала належного висвітлення, теоретичного обґрунтування та практичного дослідження.

Тому **завданням статті** є розкрити специфіку процесу роботи над начерком, етапи виконання, принципи побудови; виявити значення начерків, що є ефективними для формування творчих здібностей майбутніх учителів образотворчого мистецтва з малюнка й живопису.

Виклад основного матеріалу. При підготовці вчителів образотворчого мистецтва начерки виконуються не тільки з метою збору матеріалу для подальшого виконання художньої роботи, але й для підвищення рівня професійної майстерності, розвитку творчих здібностей особистості.

"Необхідність передавати в начерках найголовніше, характерне ставить перед студентами завдання досягнення виразності, образної характеристики зображуваного" [1, с. 79], що є важливим засобом залучення до процесу творчості. Виконання начерків вимагає швидкого орієнтування, гострого бачення натури, умілого володіння засобами малюнка. При цьому активно виявляються й використовуються творчі здібності особистості.

"Систематично займаючись начерками, студенти починають малювати впевнено, вільно, виразно. Виконання начерків допомагає їм швидше оволодіти образотворчими засобами, озброює корисними практичними навичками малювання" [1, с. 79]. Весь хід роботи над начерком є творчим процесом, що вимагає активної участі цілої низки здібностей, знань, умінь, навичок студентів. Процес створення начерків викликає у студентів зацікавленість, робить роботу творчою. Важливою є та обставина, що студенти бачать результати своєї праці, у них є можливість експериментувати, шукати, здійснювати цікаву і продуктивну творчу роботу [4].

Досить часто начерки виконуються з метою збору натурного матеріалу до ескізів. Але буває й так, що, "проводячи начерки з натури, студенти несподівано для себе знаходять тему для композицій, їм трапляються цікаві сюжети з живопису, малюнка, що розбурхують уяву, викликають різні асоціації. Результатом такої роботи може стати цікавий ескіз, оригінальна композиція" [1, с. 80].

Важливим виховним чинником є те, що заняття начерками значною мірою здійснюються студентами самостійно. Це дає великий простір для прояву ініціативи, розвитку індивідуальних здібностей студентів, для творчих пошуків і рішень.

У процесі самостійної роботи можливе регулярне проведення потрібної кількості тренувань у виконанні начерків з метою вивчення різноманітної тематики, розвитку швидкості сприйняття, освоєння методів створення начерків, матеріалів і техніки малюнка [3].

При виконанні начерків студенти менше бояться зіпсувати свої роботи, діють сміливіше, активніше, впевненіше. Це теж важливі якості начерків, що "полегшують освоєння навичок швидкого малювання, сприяючи розвитку творчих здібностей майбутніх учителів образотворчого мистецтва" [2, с. 24].

В умовах величезного різноманіття об'єктів, що існують довкола, велику роль при визначенні головних особливостей відіграє узагальнення.

Отже, важливо оволодіти принципами побудови, які характерні для цілого кола аналогічних об'єктів. Наприклад, такі параметри, як висота і ширина, місцезположення основних і великих деталей, своєрідні контури форми, можуть служити зоровими орієнтирами для студентів [4].

На всіх етапах виконання начерку потрібно "... прагнути висловити загальне враження від зображуваного об'єкта, дати цілісне уявлення про нього. Процес роботи над швидкими зарисовками може значно сприяти формуванню і розвитку навичок цілісного бачення натури й зображення" [6, с. 109].

Виконання швидких, лаконічних начерків сприяє формуванню цілісного бачення у студентів. Помітна допомога в цій справі – використання матеріалів і техніки виконання начерків, що дозволяють малювати широко, узагальнено, це вугілля, сангіна. Особливо варто зазначити значення роботи пензлем як засобу, сприяючого досягненню цілісності, узагальненості зображення.

"Робота над швидкими начерками здатна активізувати образотворчу діяльність студентів, стимулювати оперативність в оцінці зорової інформації, прискорити процес створення зображення в начерках" [1, с. 84]. Це робить позитивний вплив на розвиток творчих здібностей майбутніх учителів образотворчого мистецтва.

Засвоєння й уміле дотримання методичної послідовності створення зображення в начерках особливо важливе для майбутнього вчителя, якому належить надалі передавати свої знання учням.

Істотним критерієм якості начерків, а водночас і професійної підготовки студентів, є вміння досягати художньо-образного рішення своїх робіт. Уміння переконливо, образно трактувати сюжети залежить як від навчання, так і від наявності відповідних здібностей у студентів. "Здатність бачити гостро вибірково розвивається, удосконалюється в результаті систематичної роботи над начерками" [1, с. 86].

Великі можливості для прояву ініціативи, активності, творчої зацікавленості, розвитку творчих здібностей студентів дає самостійна робота з

малюнка, здійснювана в позанавчальний час у різних точках міста, у заміській місцевості. При цьому в роботах студентів віддзеркалюється різноманітна тематика, розв'язуються багато образотворчих завдань, вивчаються методи, прийоми, матеріали й техніка виконання малюнків. Усе це надає студентам широке поле діяльності, великі можливості для отримання і вдосконалення навичок та умінь [3].

Ефективність самостійної роботи студентів залежить від низки умов. Важливе значення має активність самих студентів, розуміння ними значення і завдань таких зарисовок, регулярність їх виконання, зацікавленість справою. Необхідно також наголосити на ролі викладача в організації і керівництві самостійною роботою, яка повинна бути добре продумана в методичному плані, щоб малювання не здійснювалося бездумно, стихійно, епізодично [5]. Студентам потрібно "поступово, послідовно, в методично обґрунтованому порядку вивчати різноманітну тематику при проведенні самостійних зарисовок з натури, з пам'яті, уяви" [6, с. 99]. Проте нерідко в позанавчальний час студенти роблять начерки на випадкову тематику, малюють найперше те, що доступне, знаходиться поряд, передусім потрапляє на очі.

Студент повинен уміти бачити предмет або групу предметів передусім як єдине ціле, відразу визначаючи в них найістотніше. Водночас, необхідно помічати й характерні особливості основних елементів, деталей у спостережуваному, тому спостережливість буває двох типів: загальна й детальна. "Вибірковість уваги дозволяє нам налаштуватися на потрібну інформацію, зосередитися на ній і відкидати все інше" [7, с. 25].

Висновки. За своїм змістом та художньою цінністю майстерно виконаний начерк може бути справжнім витвором мистецтва. Під час його виконання активно працюють не тільки зір і рука, але й свідомість, творча думка, уява і пам'ять. Постійний самоконтроль, здійснюваний студентами, постановка відповідних завдань, послідовне освоєння методів виконання начерків допоможуть оволодіти цим видом образотворчої діяльності. Таким чином,

робота над начерками активно сприяє розвитку творчих здібностей майбутніх учителів образотворчого мистецтва, формуванню їх особистості і зростанню професійної майстерності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Ростовцев Н. Н. Развитие творческих способностей на занятиях рисованием : [учеб. пос. для студ. худож.-граф. фак. пед. ин-тов] / Н. Н. Ростовцев, А. Е. Терентьев. – М. : Просвещение, 1987. – 176 с. : ил.
2. Ростовцев Н. Н. Учебный рисунок : [учебное пособие для пед. училищ] / Н. Н. Ростовцева. – М. : Просвещение, 1976. – 288 с.
3. Піддубна О. М. Організація конкурсів і виставок творчих робіт студентів як інноваційний метод професійної підготовки майбутнього вчителя образотворчого мистецтва / О. М. Піддубна // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка (Педагогічні науки). – 2012. – № 22 (257) листопад. – С. 161 – 167.
4. Піддубна О. М. Розвиток творчих здібностей студентів у процесі вивчення предметів «малюнок» й «живопис» при виконанні начерків Естетичне виховання дітей та молоді: теорія, практика, перспективи розвитку: Збірник наукових праць / За ред. О. А. Дубасенюк, Н. Г. Сидорчук. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І Франка, 2012. – С. 410-415.
5. Піддубна О. М. Формування творчої активності майбутніх вчителів образотворчого мистецтва у процесі занять живописом / О. М. Піддубна // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка, 2012. – Вип 67. – С. 70-73.
6. Гинзбург И. П. П. Чистяков и его педагогическая система / И. П. Гинзбург. Л.-М. : Искусство, 1940. – 146 с.
7. Клацки Р. Память человека / Р. Клацки ; [пер. с англ.]. – М. : Просвещение, 1978. – 25 с.

Поддубная О. М. Развитие творческих способностей студентов в

процессе изучения предметов "Рисунок" и "Живопись" при выполнении набросков.

В статье рассмотрена проблема развития творческих способностей студентов в процессе изучения предметов "Рисунок" и "Живопись" при выполнении набросков. Раскрыта специфика процесса работы над наброском, этапы выполнения, принципы построения. Установлено, что выполнение набросков помогает быстрому овладению изобразительными средствами, вооружает практическими умениями, способствует формированию и развитию навыков целостного виденья натуры и изображения.

Poddubnaia O. M. Development of Students' Creative Capabilities in the Process of Learning the Disciplines "Design" and "Oil Painting" while Drawing Sketches.

The article considers the issue of students' creative capabilities development in the process of learning the disciplines "Design" and "Oil Painting" while drawing sketches. The specifics of work with a sketch, stages of performance and principles of building are disclosed. It is determined that drawing sketches contributes to the quick mastering of artistic skills, empowers with practical skills, promotes to the formation and development of habits of the integral nature and image vision.